

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

VAJAY SZABOLCS ANONYMUS-KÉPE ÉS ANONYMUS-ÉNJE¹

■ „Vajay Szabolcs vagyok Svájcból” – kezdte az ismerkedést a Szerző Borsy-Kálmán Bélával, jelen Anonymus-kötet talán legelegánsabb elemzőjével. Az *Én, Anonymus* kötet megírásához valóban szert kellett tenni térbeli és időbeli (Magyarországtól és a hazai tudományos időszámításból) távolságra, ami persze sokaknak megadatott, mégis eddig csak Vajay Szabolcs² élt vele. Nem véletlenül mindehhez még hatalmas mester-ségbeli jártasság is kellett, a középkor forrásszintű ismerete, a heraldika, pecséttan és genealógia csodálata. És persze „sub specie aeternitatis” az emberi lélekből és sorsok-ban biztos eligazodás, egyfajta visszatekintés a zaklatott 20. századra, amely megnagyobb hazai Anonymusszal gazdagította a nagyvilágot. Műve, mint minden jó munka, több-rétegű, s a magunk részéről most mégiscsak az Anonymus-kutatáshoz való kapcsolatát próbálnánk meghatározni, még ha annak a Szerző tudatosan nem is akart részesévé válni (s végakarátát magunk is kénytelenek vagyunk tiszteletben tartani). Még akkor is, ha a 80 oldalas glosszáriummal maga is finoman érzékeltetni akarta történelmi jártas-ságát, nem is beszélve tanulmányai soráról, amint pl. Jolánta magyar vitézeiről írott, a magyar–aragón kapcsolatokat tárgyaló vagy éppen a magyar nyelvű Roland-éneket vizionáló, mindmáig alapvető írásairól. A történet valóban átszövődik Vajay és a Névtelen alakjával, ki-ki átlép a másik életébe, aminek nyomon követése sokaknak nehéz, hiszen a Névtelenét jobban ismerjük, mint Vajayét. A kulcs meg mégis Vajaytól vezet-het el az Anonymus-regény értelmezéséhez, legalábbis a beavatottak számára.

Nem lehet véletlen, hogy a cím Robert Graves, a szerző századéka ellenére világhír-re jutott 1934-es *I Claudius / Én, Claudius* művére rímel, s valóban mindkét esetben egy fiktív autobiográfiáról van szó, amelyet már 1938-ban magyarra is lefordítottak. Sem Claudiusnak, azaz Gravesnek, sem a Névtelennek, azaz Vajaynak nem az első könyve, s tudatosan mindketten egy szórakoztató, csevegő (*conversational*) formát vá-lasztottak művüknek. Mind Graves, mind Vajay a legnagyobb igyekezettel törekedtek a hitelességre, noha a kritikusok mindkét esetben számos apró pontatlanságot találtak. Ezzel a párhuzamok véget is érnek, hiszen a római császárkorról sokkal több forrásunk van, s a meseszövéshöz Gravesnek sokkal több adat állt rendelkezésére. Végül a ma-gyar Névtelen – legalábbis látszólag – kevésbé biztos az utókor érdeklődésének a meg-nyerésében, mint ókori császárelődje. Amint Anonymus mondja Gesztájáról: „Ha ugyan nem vettél oda végképp az a Geszta? Nem is tudom, mit kívánjak inkább: igent-é, vagy azt, hogy mégsem?...” (303.) Ám Graves Claudiusnak címzett szavai könyvében szerzőnkre is igazak: „az igazi történész mindig felülemelkedik napjainak politikai megpróbáltatásain”. Vajay Szabolcs valóban igaz történészként viselkedett.

Vajay Szabolcs tudatosan követte a magyar történetírásban kialakult közmegegyezést, amely a Névtelen korát az 1200-as évek körül jelölte ki. A problémával a glosszáriumban sem „bajmódott” – használva regénybeli kedvenc kifejezését. Ha elfogadjuk Súlyom Károly ismérveit, a következőket tudjuk: királyi jegyző volt, születésének ideje legyen behatárolható, jól ismerje Egert és környékét, jól ismerje Csanádot és környékét, jól ismerje Óbudát és környékét, legyen *P. dictus magister*, legyen egyaránt jártas a diplomáciában és a hadművészetben, legyen egy N. nevű barátja és előkelő származása.

A névtelen nótárius Béla királyt ennek megfelelően azonosította III. Bélával, ami egyúttal arra is alkalmat kínált neki, hogy a fokozatosan gyarapodó írott és tárgyi em-lékek sokaságát idézze meg művében a *Porta speciosától* Perugiai Bernát kódexéig. Meglepő módon nem aknázza ki a – minden bizonnyal – III. Béla daliás alakját rejtő szarkofág és Árpád alakjának leírása közti hasonlóságot. Talán nem jutott el hozzá a vo-

natkozó szakirodalom? Azonban nem meglepő módon a szerzőt az egyháziak közé helyezte: bencés szerzetesként, Szent Bence (sic!) szerzeteseként kerül a királyi udvar látókörébe, ahonnan a szakirodalom véleményével egybehangozva külföldre küldik tanulmányok folytatására, majd prépostnak teszik meg. A Szerző eljárása teljesen jogos, hiszen adataink a korabeli magyarok párizsi iskolázásáról maradtak fenn, arról, hogy Itáliában járt volna, csak közvetett érvek szólnak. A párizsi forrásokban szereplő Miklósnak a prológus „N”-jével való azonosítása olyan csábítás volt, aminek Vajay sem tudott ellenállni. Érdekes, hogy kategorikusan elveti a Névtelen bizánci útjának lehetőségét, amire pedig a geszta helynevei alapján többen gondoltak, s a mű szerkezetébe is illett volna. Ehelyett bizánci ismereteit más, kancelláriai forrásból származtatja. Hősét nem nevezi meg, végül is nem a neve izgatja, hanem az információmorzsák alapján egy korabeli hús-vér figura megformálásnak a lehetősége, aki nem az lesz, aki szeretett volna lenni, s amire származása eljuttathatta volna. Származási helyeként – Győrffy eredményeivel összhangban – a Bihar és Bodrogek közötti lápok világa jelenik meg, de megtudjuk, hogy 1233-ban még életben van, s betölti a hetvenedik életévét.

A korban való elhelyezéssel tulajdonképpen azzal szembeesíti a kutatást, hogy a mű lezárását nem kell mereven az 1200 körüli évekre helyezni s értelemszerűen a Szerző halálát is a század elejéhez közelíteni. Hasonló megfontolások alapján vetette el az új, 2010-es latin–angol Anonymus-kiadás előszava is a geszta külpolitikai információin alapuló mechanikus *ante quem* típusú datálás kényszerét: vagyis 1204-et (Bizánc bukása) vagy éppen a halicsi ügyek kapcsán a Font Márta által meghatározott 1214-et, amit Győrffy György belpolitikai indokok alapján máig ható érveléssel a Gertrúd-gyilkosságra való utalás hiánya miatt 1213 elé helyezett (miként korábban már Pauler Gyula is a szászok említésének a hiánya miatt). A Névtelen Bizánc elestét 1204-ben minden bizonnyal megélte, ám abból még nem következik, hogy a műben is azonnal érvényesíteni kellett a politikai változásokat. Az új kiadás bevezetőjében a kronológiai határt kitöltük az 1220-as évekig, hiszen ezt támogatja a vlach csoportok emlegetése és a kunoknak a magyar honfoglalásban juttatott kiemelkedő szerep. Vajay már ebben az időben is minden további nélkül elképzelhetőnek tartja az első vlach határőr csoportok átkelését a Kárpátok koszorúin és belhoni megjelenését, miként mi is, bár a magyar történettudomány nem kis energiával próbálta ezek valószínű román voltát elfedni. A gesztában szereplő kunokra nem tér ki, de mivel a tárgyalás fonalát jócskán kiterjeszti az ezerkétszázas évek első évtizedeire, talán ő maga is a Béla herceg-féle domonkos térítés és hódoltatás eseményeire gondolhatott, miként azt a legutóbbi Anonymus-kommentárban Bak János, Martyn Rady és jómagam tettük. Abban azonban változatlan az egyetértés, hogy a tatárjárásnak valamilyen formában tükröződnie kellene a műben, s mivel ilyen nyomok nincsenek, a mű megírásának 1241 előtti befejezése szinte bizonyos. A kutatás számára mindmáig gond a III. Béla halála és a lejegyzés feltételezett dátuma közti idő kitöltése, amit azonban Szerzőnk frappánsan megoldott. Igaz, 1991-es bevezetőjében már Gabriel Silagi is 1196–1222 közé keltezte a munkát.

Meglehető a Névtelen II. András király iránti ellenszenve, ami szöges ellentétben áll Vajaynak András *archiregnum*áról szóló korábbi, egyértelműen lelkes tanulmányával – persze mindez lehet a Névtelen saját véleménye is. András negatív képét azonban maga a fennmaradt geszta sem igazolja, hiszen a nagylelkű adományok mindvégig pozitív kontextusban kerülnek lejegyzésre. Meglehet, hogy a gyermek trónutód koronázásának leírása sérthette II. Andrást (az a későbbi IV. Béla táborának sikere volt), ám az Aranybullára emlékeztető pontok beemelése a gesztába a királyi tábor fülének lehetett kellemes.

A negatív András-képre minden bizonnyal dramaturgiai okokból lehetett szükség. E kiábrándult szemlélet nyomja rá bélyegét az 1217–18-as keresztes hadjárat és a király azt követő kiházasítási terveinek bemutatására is. Ugyanakkor heraldikai és diplomatikai jártassága, mesélőkedve mutatkozik be az okleveles anyag felhasználásokor: kétséges hitele ellenére elmeséli például az Ivánka család hagyománya alapján a Jordán föld történetét.

Vajay Szabolcs a maga 37. fejezetében azt sugallja, hogy a geszta fennmaradt kézirata eredeti, a Névtelen saját maga vakarta ki az első oldalt, díszítette és fejezetszámokkal látta el, úgy, ahogyan ma látjuk. Ezzel szemben a jelenlegi kézirat bizonyosan a szerző halála utáni másolat, az ultraibolya fényvel való átvilágítás óta tudjuk, hogy a kivakart első oldalon semmilyen eltérés nem fedezhető fel az ismert szöveghez képest,

végül pedig Jakubovich Emil tisztázta, hogy a fejezetszámozás a bécsi könyvtárosoktól származik. Persze ahogy mindezt Vajay elmeséli, az csak a meseszöveg javára válik!

Hasonlóképpen ügyes megoldás, hogy a kéziratot Párizsban íratja meg hőseivel, ami egyszerre nyújt magyarázatot a Névtelen európai tájékozódására, illetve a mű hiátusaira és bizonytalan pontjaira, távol lévén a szükséges kézikönyvektől és forrásoktól. Izgalmas fordulatot jelent, hogy a kéziratot N-re, vagyis *Nicolaus*ra, azaz Miklósrá bízta, aki azonban Admontban elhalálozik, s a kézirat is ott marad. A történet hihető, még ha valójában a kéziratunknak a bécsi könyvtárba való bekerülését megelőző előéletéről semmi vagy csak nagyon csekély fogódzónk van. Az admonti lappangás feltételezése egybevág a hazai kutatás hagyományos véleményével, miszerint soha senki nem használta a művet. Ezzel kapcsolatban újabban számos olyan momentum merült fel, ami a hagyományos nézetet felülírni látszik. Ezek közül is a legérdekesebb a Tarihi Üngürüz néven emlegetett török krónika. Kétségkívül több latin nyelvű forrása is volt Terdzüman Mahmud (1510–1575), I. Szulejmán szultán német származású tolmácsának, aki a művet összeállította és lefordította. A krónika elbeszélése szerint annak szerzője, Mahmud a magyar koronázóváros, Fehérvár 1543. évi elfoglalásakor talált egy (vagy talán több) a magyar történelemmel foglalkozó latin nyelvű kéziratot.

Mivel a török munka egyetlen ma ismert krónikát sem követ következetesen, itt nyilván a hagyományos értelemben vett kompilátori munkáról lehet szó. Tekintettel arra, hogy Rogeriusnak a tatár betörésről szóló tudósítását átírja, használhatta a nyomtatott Thuróczyi-krónikát. Azt azonban nem zárhatjuk ki, hogy a nyomtatott szöveg mellett annak esetleg kéziratát is, talán további kéziratok krónikákat használt. Művében ugyanis ma csak Anonymustól ismert események és fordulatok is helyet kaptak, a 39. fejezet tájáról. Nem érezzük lehetetlennek, hogy magának Anonymusnak a kézírata, esetleg egy Anonymus további részleteivel bővült krónikavariáns került a kezébe, s a hasonlóságok abból származnak. Minderről persze Vajay bizonyosan nem hallhatott.

Vajay utal arra, hogy a Névtelen ismerte a regényes geszta műfaját, annak francia, angol, hispán változatait, amiben Fest Sándor és Győry János fejtegetéseinek eredményeit látjuk megcsillanni, még ha utólag szövegszerűen egyetlen forrás ismerete sem bizonyosodott be. A hispán vonatkozásokat egy teljesen váratlan új azonosítás támogatja meg. A geszta egy érdekes, feltűnően sokszor ismétlődő szókapcsolata a „*potenter et pacifice / erős kézzel és háborítatlanul*” (42, 44, 50, 57. fejezetek), amelynek értelmezésére és fordítására számos javaslat született már. Annál érdekesebb, hogy a külföldi okleveles gyakorlatban előfordul a szókapcsolat, mégpedig egészen hasonló kontextusban, I. Jakab aragóniai király birtokadományaiban (pl. 1224. aug. 29.), ám azt sajnos nem tudjuk, hogy milyen régi gyakorlatra mennek vissza. A szókapcsolat érdekessége, hogy Aragóniában nem egyszer-kétszer, hanem legalább tucatszor fordul elő, s használata a következő évtizedekben sem szűnik meg. Egyáltalán nem zárható ki, hogy Európa más területein is használták, de egyik lehetséges forrásaként az aragón gyakorlattal mindenképpen számolni kell, a modern szakirodalom alapján ezt Konstancia királynő kísérete hatásának tulajdonítva.

Hispániai vonatkozású, még ha nem is a Névtelenhez kötődik, egy további megoldási kísérlete. A Kézai Simon krónikájában, valamint a krónikaszerkesztésben a Nagymartoniak kapcsán említett *Biota-Bajom* földrajzi nevek párhuzama a hazai középkorkutatást régóta foglalkoztatta, s mindig is nyilvánvaló volt, hogy valós helyneveknek kell a névalakok mögött lenniük. Egyelőre a Vajay által javasolt Biota / Eje de los caballeros Zaragoza tartományban tűnik a legjobb megoldásnak, vö. a kötet Glosszáriumában írottakkal.

Vajay teljesen készpénznek veszi a Dares Phrygius-kötet magyar nyelvű átdolgozásának az elkészültét, amivel a Névtelen az előszóban hanceg, amit azonban a mai nemzetközi kutatás bizalmatlanul fogad. Ugyanakkor nem alaptalan a Nibelung-történet valamiféle, elsősorban a betelepülő németekhez kapcsolódó ismeretének a feltételezése, míg a magyar nyelvű Roland-énekre talán túlságosan merész elmével gondol. Általában a Roland-ének ismerete és az énekhez kapcsolódó magyarországi névadás megítélése komolyan megosztotta a hazai kutatókat. Joggal utal a Névtelen második legfontosabb forrására, a „*De preliis Alexandri Magni*”-ra, amit nála Jolánta versbe szedve hallgat a budai udvarban. A honfoglalás időpontjának kérdésével kapcsolatban utal a Névtelen másik meghatározó forrására, Regino, prümi apát világtörténetének folytatá-

sára, amelynek párizsi meglétére ottani kéziratai ösztönözhatték a Szerzót. Ugyanakkor, noha számol azzal, hogy a Névtelen ismerte a korábbi, ún. Szt. László-kori gesztát, annak jellege, ti. hogy a Névtelen mit vehetett át abból, nem foglalkoztatta. Akár arra is következtethetnénk, hogy úgy gondolta, a Szent István előtti, azaz a pogány magyarok történetéről semmit sem találhatott benne főhősünk. Meglehet, hogy Vajaynak igaza van ebben, miként abban is, hogy a Szerző szándékai szerint lezártnak tekinti a művet (vagyis nem csonka), igaz, mentegeti a Névtelent, hogy eredeti tervét, hogy eljusson a királyokig, nem tudta beváltani. A végső képben Tonuzóbát élve temeteti el az abádi révnél, többekhez, így Kós Károlyhoz hasonlóan keménykezűnek ábrázolva Istvánt. Igaz, az újabb történetírásban – noha ezt már a méltatlanul elfeledett Mátyás Flórián felvetette – általánosnak tekinthető a vélemény, hogy az eltemetés és újjászületés a Biblia szerint átvitt értelemben is felfogható, amint azt szövegszerűen egy francia krónika is bizonyítja. Ellene talán csak annyi szól, hogy az átvitt értelmezéshez mi szükség volt az abádi rév konkrét megnevezésére?

Rendkívül érdekesek Vajaynak a kereskedők által közvetített szóbeli információkra tett megjegyzései. Éppen a tatár előrenyomulással kapcsolatban többször utal a kereskedők hírvívő szerepére. A Magna Hungariával kapcsolatos korabeli információk mögött is igen nagy valószínűséggel az élénk kereskedelmi kapcsolatokat láthatjuk. Erre egyébként Harmatta János is felfigyelt egyik Anonymus-tanulmányában. Harmatta az őshazára vonatkozó híreszteléseket, a Julianus és Anonymus világképe közti hasonlóságot annyira súlyos bizonyítéknak tartotta, hogy magának a műnek a datálását is a Juliánusék ismert útját követő évekre tette volna. Szerinte a Szuzdalba történő vándorlás kiindulópontjaként emlegetett Scythia valójában azonos Baskíriával vagy a volgai Bulgáriával.

A Névtelennek a földrajz és a földrajzi nevek iránti rajongását nagyra értékeli, miként – Györffy-t követve – feltételezett származási helyét is az alapján valószínűsíti. Nála is nagy szerephez jutnak a történet fonalának az alakításában, a képzelt főhősök nevének a kitalálásában. Tetszetős, ahogy társa meggyőzi a Névtelent, hogy a honfoglalást életszerűen kell bemutatnia: „Harc nélkül nem lehet elfoglalni! Odalenne minden dicsőség!... Ne csinálj hát útikönyvet!... Tessék csatázni.” A névalkotásában „deákos mulattatási szándék”-ot lát, amit Kézai kortárs személynevei kapcsán már mi is szóvá tettünk az angol–latin Kézai-kötet kommentárjában. Ebben a német göttingai professzorok kritikájához közelít, akik egyszerűen „Fabelmann”-nak tekintették a magyar jegyzőt, de elhatárolódva Schlözertől, aki egy „ostoba barát örült fecsegéséről” írt. Úgy tűnik, hogy nemigen számol helyi hagyományok meglétével (ellentétben a szlovák vagy román kutatással), talán egy kivételt éppen Gyalu esetében tesz, amikor azt a Névtelen – Vajay szerint – kortárs élő személy után formázza. Kategorikusan azonban nem tagadhatjuk, hogy 1200 körül a helynevekhez esetleg kapcsolódott a helyiek által mesélt történet is, ami csak bátorítást adhatott a szerző földrajzi név használatának.

Figyelemre méltó a Névtelennek az íjak, számszerűjak, párviadalok iránti fogékony-sága, amit Vajay nem aknáz ki. Érdekes, hogy a Névtelen számára a pogányság kora (amint többször leírja „pogány módra”, *more paganismo*) részben fegyvertörténeti érdekességek felemlegetését jelenti, amihez még hozzászorolható a részéről ismét jó ér-zékkel kiemelt, tömlőkön való átkelés a folyón (7. fejt.).

Borsy-Kálmán Béla joggal vet fel bizonyos párhuzamot Herczeg Ferenc *Pogányok* című könyvével (1902). Az államalapítás és 1200 közötti két évszázad alatt persze a helyzet gyökeresen megváltozott, de éppen a Névtelen művének pogány témája, a „*more paganismo*” viszonyítás adja a modern művek közös hátterét. Márton kanonoknak méltó párja Anonymus, bár ő maga a pogányságnak már csak szemlélője. Tonuzóba személye pedig kapocs a két mű között, hiszen Márton kanonok Tonuzóba fia, alias Alpár. A szerelmi háromszög (Alpár/Seruzád/Zenóbia) a *Pogányok*ban mesteri, igaz ott egyúttal a bizánci szál kifejtésére is szolgál, itt Ajtony görög felesége Csanádé lesz, végül egy ispáné. A bizánci vonalat Vajay minden bizonnyal önéletrajzi meg gondolásokból veti el, s irányítja főhőse lépteit a neolatin világ felé.

Amint azt Czizgány Lóránt is felelevenítette könyvismertetésben: „kapitális idea volt”, hogy az 1998-as könyvhéten a Szerző a Vörösmarty téren ott ült csuklyával a fején, s dedikált. Nyugodtan mondhatta volna így is: „Anonymus vagyok, Párizsból.” Vagy talán mégsem?

■ JEGYZETEK

1. Én, Anonymus. *Önéletrajz. Írtam az általam hajdan mesélteknek, ha jól számítom, 1101-ik eszten-dejében*. Argumentum Kiadó, Bp., 1998, 388 old.
2. Vajay Szabolcs (1920, Budapest – 2010, Vevey), 1943-tól Nyugaton, Svájcban, Argentínában, Franciaországban élt és dolgozott. 1964–1976 között a Nemzetközi Heraldikai Akadémia alelnöke, 1982–1986 között a Genealógiai és Heraldikai Társaságok Nemzetközi Szövetségének elnöke, majd haláláig díszelnöke. Könyvtára halála után a fehérvárscsurgói Károlyi-kastélyba került, ahol szabadon használható.

KISEBBSÉGI SORS ÉS IDENTITÁSMENEDZSELÉS BALÁZS FERENC A *RÖG ALATT* CÍMŰ MŰVÉBEN

■ Balázs Ferenc 1901-ben született Kolozsváron, az unitárius teológián tanult. 1923-ban *Székely mitológia* és *Erdélyi magyar irodalom* című írásai alapozták meg a székely írók közösségi identitását. Ugyanabban az évben, 1923-ban egyházi ösztöndíjjal került Angliába (Oxford) és az Egyesült Államokba (Berkeley), majd egy hosszú világkörüli út után (Japán, Kína, India, Palesztina) tért vissza szülőföldjére. A székelykeresztúri unitárius gimnáziumban felügyelő tanárként megszervezte az ottani diákéletet, ifjúsági folyóiratot hozott létre, baloldalisága miatt egyházi eljárást indítottak ellene. Szépirodalmi munkásságát is közéleti tennivalóinak vetette alá. 1937-ben halt meg Tordán. Tamási Áron gyászbeszédében életművéhez méltóan búcsúztatta a tragikusan fiatalon elhunyt író-lelkész¹. Főbb művei: *Bejáróm a kerek világot* (Kolozsvár, 1929); *Aranyosszéki tervek (röpirat a szövetkezetekről)* (Torda, 1933); *A rög alatt* (Torda, 1936); *A zöld árvíz* (Kolozsvár, 1936).

Balázs Ferenc, a nagyvilágot megjárt erdélyi író is sokat foglalkozott a székelység közösségi tudatával. Láng Gusztáv szerint Balázsnak kétarcú hitvallása volt: „egyfelől még inkább a partikuláris-helyi színek – elsősorban a székely néphagyomány – felé viszi az ideológiává akkor fogalmazódó transzszilvanizmust [...], ugyanakkor a transzszilvanizmus-ellenes konzervatívizmussal szemben a korszak modern törekvéséhez, az irodalmi expresszionizmushoz való csatlakozás segít túlemelni ezt a programot.”² Bár nem Székelyföldön született, elhivatott közösségi emberként foglalkozott az erdélyi kérdéssel. Unitárius lelkészként az aranyosszéki Mészkö nevű faluban telepedett le, ahol *A rög alatt* (1936) című könyvét is megírta. A megjelenést követő évben Jancsó Béla így méltatta ezt a munkát: „*A rög alatt* egyike az új nemzedék legnagyobb erkölcsi erőforrásainak, és mai életünk egyik legjelentősebb dokumentuma.”³ Mészkö, a Torda melletti kis falut a kézdi székelyek népesítették be, kultúrájukat, nyelvjárásukat erős mezősségi hatás érte. A 19–20. század fordulóján a település lakosai már nagyrészt románok, az ott élő székely-magyar leszármazottak a szórványmagyság problémáival küszködnek.

A rög alatt önéletrajzi ihletésű, Balázs saját élményeit dolgozza fel a műben. A Benedek Elek- és a Tamási Áron-önéletrajásokhoz hasonlóan a főszereplő az egyes szám első személyben beszélő, életrajzi szerző, Balázs Ferenc, aki magát néven is nevezi. Mivel ez a mű szociográfia, nem pedig több szereplőt mozgató regény, a Balázs-figurát kiragadva fogom elemezni, hiszen a mű az ő alakja köré szerveződik. Elméleti háttérként az identitáselméletekből a Smith- és Csepeli-féle modelleket hívom segítségül. Assmann kulturálisemlékezet-fogalmát, Bhabha kolonialis–posztkolonialis elméletének bizonyos kategóriáit is fontosnak tartom a Balázs-mű jelen kontextusbeli értelmezéséhez, illetve újraértelmezéséhez. Az intra- és interkulturális kommunikációs közelítéshez Rosengren kínál elméleti fogódzókát. A szórványlét sajátos helyzetének interpretációs kereteit a Vetési-etnogram adja.